

Wallengren, Hans, 2014. *Socialdemokrater möter invandrare: arbetarrörelsen, invandrarna och främlingsfientligheten i Landskrona under efterkrigstiden*. Lund: Nordic Academic Press.

Anmälan av Anders Persson

Dagen före valet 2002 stegade jag och en god vän in på Socialdemokraternas partilokal i Landskrona och bad att få tala med någon ansvarig politiker med koll på läget i staden. Vi fick tala med en kvinna och vår enda uppmaning till henne var att sossarna måste stoppa de kriminella invandragängen som plågade staden, annars skulle såväl staden som sossarna vara "fuckade" vid tiden för nästa val och Sverigedemokraterna skulle ta över, enligt vår analys. S-kvinnan tittade oss förundrat i ögonen som om vi vore två utomjordingar och sade att hon överhuvudtaget inte förstod vad vi pratade om, varpå vi upprepade vår uppmaning två gånger till och hon upprepade sin totala oförståelse, innan vi avlägsnade oss från lokalen. Socialdemokraterna vann visserligen lokalvalet 2002 i Landskrona, men vår analys var korrekt. Under slutet av mandatperioden 2002–2006 nådde våldet, främst personrånen, i Landskrona epidemiska nivåer, vilket uppmärksammades flitigt både i lokalpressen och även på riksplanet. Lokaltidningen *Landskrona Posten* publicerade under början av 2006 en artikelserie som skildrade de kriminella ungdomsgängen i allmänhet och personrånen i synnerhet. Gensvaret från läsarna blev enormt och den socialdemokratiska kommunledningen utlovade krafttag mot gången, vilka överlag uteblev. I samma veva gick Landskronapolisen ut och sade det som alla visste – att nästan samtliga av stadens 50 värsta ungdomsbrottslingar hade invandrarbakgrund.

Otryggheten blev som väntat en huvudfråga i lokalvalet 2006 där den socialdemokratiska kommunledningen led ett svidande nederlag. Samtliga partier utom Folkpartiet och Sverigedemokraterna tappade väljare.

Socialdemokraterna tappade 7 procentenheter till 32% och Moderaterna gick tillbaka med 6 procentenheter. Valets stora vinnare Sverigedemokraterna fick 22,3 % av rösterna, upp från 8,6 % i valet 2002. Folkpartiet, valets andra vinnare, fick 22,6 % av rösterna, en uppgång med 8,4 procentenheter jämfört med valet 2002. I bostadsområdet Sandvången, där jag bodde 2006 fick Sverigedemokraterna 32,9 % av väljarna, högst i hela riket vid den tiden. Sedan 2006 styrs kommunen av en treklöver bestående av Moderaterna, Folkpartiet och Miljöpartiet, med Torkild Strandberg (FP) som kommunstyrelsens ordförande.

Hans Wallengrens bok om socialdemokratin, arbetarrörelsen, invandrarna och främlingsfientligheten är på många sätt min egen familjs historia. Jag föddes i den typiska landskronitiska familjen där båda mina föräldrar arbetade på två av stadens traditionella industriföretag: Thulinverken och Järnkonst. Hela vår släkt bodde i eller kring Landskrona och ingen före mig hade ett enda poäng på högskolan, återigen typiskt Landskrona. Såvitt jag vet röstade alla i släkten alltid på Socialdemokraterna. Såvitt jag vet gör nästan ingen det idag. Matbordet på en typisk släktmiddag domineras idag av en halva som stödjer antingen Folkpartiet eller Moderaterna och en halva som stödjer Sverigedemokraterna. Samtliga släktmedlemmar söker med ljus och lykta efter ett parti eller en enskild politiker som kan adressera vår tids största politiska misslyckande: integrationsproblemen. De lär få söka ett bra tag till för det finns ingen svensk politiker och än mindre ett politiskt parti som kommer ens nära i Sverige idag av att hitta någon sådan lösning. Sveriges integrationsproblem är av samma natur som de globala miljöproblemen: de är permanenta men blir ständigt värre, de saknar långsiktiga lösningar och kännetecknas slutligen av politiker som undanflyr ansvar.

Wallengrens bok är väl placerad i aktuell forskningsläge och författaren för noggranna teoretiska och begreppsliga diskussioner. Han ger sig i kast med flera av de grundläggande

orsakerna bakom integrationsproblemen såsom bostadssegregationen, bristerna i flyktingmottagandet, opinionens kluvna inställning till invandrare/flyktingar, Invandrarbyrån, svårigheterna med att hantera invandringsfrågan i valrörelser, med mera. Bokens mest intressanta del är kapitel fem om invandringsfrågan i valrörelserna 1976–2002. Här tar Wallengren med läsaren på en historisk tillbakablick på hur det socialdemokratiska partiet hanterat – och i många fall *inte* hanterat invandringsfrågan. Kapitlet visar med all tydlighet invandringsfrågan sprängkraft för socialdemokratin och dess potential att slå partiet i bitar.

I början av sin bok beskriver Wallengren de olika vågor av invandrare/flyktingar som kommit till Landskrona med början efter krigsslutet. Direkt efter kriget var det en brokig skara flyktingar som kom till Landskrona: en del judar, men också andra som hade överlevt på alla sidor i kriget. Jag kommer alltid att minnas ett födelsedagskalas för några år sedan då en gammal kvinna som inte var min släkting sade att det finns de som säger att Förintelsen aldrig ägt rum, men det stämmer inte. Jag såg dem, sade den gamla kvinnan: judarna, de var här i staden, bara skinn och ben från koncentrationslägren.

Nästan alla flyktingar som kom till Landskrona efter kriget slussades sedan vidare till andra orter, men istället ökade arbetskraftinvandringen snabbt på 50-talet med danskar, finnar och tyskar som de främsta invandrargrupperna. Behovet i den tunga verkstadsindustrin föreföll outsinligt i Landskrona på 50-talet. Min morfar, som liksom min mamma och morbror, arbetade på Järnkonst brukar nostalgiskt berätta att på 50-talet kunde vemsomhelst få jobb varsomhelst, närsomhelst, hursomhelst i Landskrona. Enligt morfar fick många arbetare jobb på Järnkonst på morgonen, arbetade under dagen, tröttnade på arbetsuppgifterna på eftermiddagen och gick sen vidare till andra verkstadsföretag nästföljande morgon. Efterfrågan på arbetskraft till industrin fortsatte under 60-talet

då det främst var arbetskraftsinvandrare från Sydeuropa och Jugoslavien som sökte sig hit. På 70-talet var andelen invandrare omkring 25 % av arbetsstyrkan på Öresundsvarvet och Landsverk, enligt Wallengren.

Det är också på 70-talet, men förmodligen redan tidigare enligt Wallengren, som vi börjar se konturerna på den bostadssegregation som politikerna sedan debatterade om fram och tillbaka på 90- och 00-talet. De senaste åren är det inte många lokalpolitiker som tagit upp bostadssegregationen, för alla är medvetna om att den fulländades någon gång i mitten av 00-talet med efterföljande skolsegregation, vilken accelererades ytterligare med hjälp av expansionen av friskolorna. Högpresterande elever sökte sig bort, lågpresterande blev kvar. Det är den något förenklade men i sak korrekta slutsatsen. När jag tog studenten 2001 på Gullstrandsskolan i Landskrona var vi fem naturklasser och fyra samhällsklasser bland avgångseleverna. Vid studenten 2014 var det en av varje. Andra faktorer har också påverkat, men införandet av friskolereformen har haft en förödande inverkan på Landskrona, ingen tvekan om det.

Under åren 1999–2004, parallellt med gymnasie- och högskolestudier, arbetade jag extra som brevbärare i Landskrona. Jag såg med egna ögon hur stora delar av centrala och östra Landskrona tömdes på vanliga, arbetande familjer och ersattes med bidragstagare, som långt ifrån alla är invandrare/flyktingar, ett fenomen som förenklat och i Landskronas fall felaktigt kallas "white flight" i den akademiska litteraturen. Ett av Landskronas stora problem är istället att andra kommuner länge försökt lämpa över sina bidragstagare – infödda såväl som invandrade – på Landskrona genom att "hjälpa dem" att få bostad i Landskrona. I stora delar av centrum/öster i Landskrona finns det idag nästan inga vanliga familjer i bemärkelsen två icke-kriminella föräldrar med arbete utan skulder. På mina brevbärrundor på 00-talet kunde jag ibland dela ut inkassobrev till långt över hälften av hushållen på vissa postnummer i

Landskronas centrala och östra delar. Kontentan av en sådan utveckling under många år blir vad man i USA skulle kalla "a broken society".

Ett annat genomgående tema i Wallengrens bok är Landskronabornas attityder gentemot invandrare/flyktingar över tid. Precis som Wallengren skriver så är attityderna till det mångkulturella samhället mer avoga i Landskrona än i riket som helhet. Dels finns det en öppenhet och dels finns det en tydlighet om att tala negativt om integrationsproblemen som är långt före riket som helhet. Det har till exempel länge varit socialt accepterat i Landskrona att öppet tala för Sverigedemokraterna och det är en trend som vi nu ser snabbt sprida sig i riket. Det är visserligen positivt att människor har samma åsikt offentligt som privat när det gäller integrationsproblemen (ett stort problem annars på många håll i Sverige), men Sverigedemokraternas framväxt och dess ökade sociala acceptans kommer att leda till enorma polariseringar i samhället och klyva middagsbord, likt mitt eget, mitt itu på kalas och högtider. Inte minst lär det ställa socialdemokratin och hela arbetarrörelsen inför enorma utmaningar och slitningar. Jag besöker ibland socialdemokratiska partilokaler när jag föreläser om Mellanöstern och Palestinakonflikten och det slår mig varje gång att väggarna är fyllda av bilder på döda människor, i synnerhet Branting, Palme och Anna Lindh. Ett socialneokratiskt snarare än socialdemokratiskt parti vars partilokaler runt om i landet är som små museum av ett Sverige som inte längre finns.

Fastän attityderna bland många Landskronabor är öppet främlingsfientliga är det, precis som Wallengren skriver, svårt att hitta fall på öppen diskriminering eller rasism i Landskrona. Här fanns inte heller någon skinnskallekultur på 90-talet och nästan inga rasismklistermärken på 00-talet. Jag har aldrig sett eller hört om någon nazist, gammal eller ny, i staden. Inte heller finns här någon historia av hatbrott eller rasistvåld som

i andra svenska städer. Bara ett missnöje med integrationspolitiken som ligger som ett täcke över staden. Samtidigt är det så att de män i åldersgruppen 15-45 som är Sverigedemokraternas mest trogna väljande och de som hetsar mest öppet mot invandrare/flyktingar, också i regel är samma människor som åker mest svarttaxi med invandrarchaufförer eller köper mest smuggelsprit (ofta från samma chaufförer).

Som Wallengren skriver har Socialdemokraterna i Landskrona haft en historisk komplex syn på de invandrare/flyktingar som kommit till staden. Å ena sidan har man sett dem som potentiella medlemmar och väljare; å andra sidan har man åtminstone under vissa perioder talat någorlunda öppet om integrationsproblemen och svårigheterna med att integrera nyanlända i Landskrona. Ovanpå detta har det sedan 90-talet funnits en ständigt närvarande rädsla att en öppen och ärlig dialog om integrationsproblemen kraftigt kan splittra och försvaga partiet. Sen finns det också en uppfattning om att invandrare och flyktingar är en viktig resurs för arbetsmarknaden. Detta är sant på många håll i Sverige och inom många sektorer, men Landskrona har i nuläget runt 3000 arbetslösa (beroende på hur man räknar) och runt 90 lediga jobb enligt Arbetsförmedlingens hemsida. Enligt mina vänner på Arbetsförmedlingen i Landskrona saknar de allra flesta av de arbetslösa, varav en stor del är invandrare/flyktingar, de kvalifikationer som krävs för att konkurrera på den svenska arbetsmarknaden.

Tänkande människor har för länge sedan insett att gapet mellan vad arbetsmarknaden kräver och vad många i utanförskapet kan erbjuda bara kommer att växa i takt med att globaliseringen tilltar och konkurrensen från Asien ökar. Ingen politiker kan idag svara på vad en arbetslös 20-årig Landskronabo med utländsk bakgrund och ofullständiga betyg ska göra med sitt liv. Som världsekonomin ser ut idag finns all anledning att tro att utanförskapet först kommer att fördjupas för att sedan bli bestående med svåra sociala

konsekvenser som följd. Problemet är särskilt stort för killar som saknar en naturlig arbetsmarknad. Tjejer, inklusive invandrar/flyktingtjejer, lyckas i regel mycket bättre. Senast Sverige stod inför en liknande utmaning var under industrialiseringens början i slutet på 1800-talet då städerna fylldes av människor som var okvalificerade för den arbetsmarknad som då rådde och istället hamnade i den tidens utanförskap med misär och alkoholism som följd. Med mycket möda och stort besvär lyckades staten med tiden tillhandahålla utbildning, arbete och andra välfärdstjänster åt alla. Det ledde till att Sverige, till överväldigande del under ledning av det socialdemokratiska partiet, kunde bygga upp en av de mest avancerade modellerna för hur ett samhälle ska styras. Vi står inför liknande utmaningar idag med samma behov av att hitta lösningar. Det vi ser i Landskrona och på andra håll i Sverige idag är en modern form av livegenskap där människor tvingas leva hela sina liv på samma plats utan möjlighet till självförsörjning.

Under min tid som doktorand i statsvetenskap i Lund fick jag ofta frågan från kollegor och andra vad som skiljer Landskrona från Lund eller andra svenska städer. Med åren har jag formulerat tre standardsvar: Landskrona har fastigheter med trasiga fönster, bilar som kör runt utan registreringsskyltar och barn med cigaretter i mungipan. En sådan stadsbild är omöjlig i nästan hela Sverige med undantag för några få andra svenska städer, eller snarare förorter. Trots att jag skrev min avhandling om EU:s roll i Palestinakonflikten, trots upprepade resor till flera av Mellanösterns krigszoner och trots att jag många gånger stått öga mot öga med Hamas, Hizbollah, Palestinska islamiska jihad, radikala israeliska bosättare och andra så har jag aldrig känt mig så rädd och utsatt som jag känt mig i Landskrona under min uppväxt. Det finns något med Landskrona och dess kriminella som gör att otryggheten och rädslan bara rusar i kroppen på en. Det är bara en känsla, men den är inte falsk, för många råkar illa ut här. Landskrona

är verkligen en sådan plats där den som söker efter trubbel kommer att hitta det.

Hans Wallengren konstaterar i slutsatserna av sin välskrivna bok att Landskrona är en delad stad, främst på grund av bostadssegregationen. Han har rätt, men bostadssegregationen är, som jag tidigare nämnt, en fulländad process sedan ungefär ett drygt decennium tillbaka. Det är svårt att föreställa sig hur Landskronas bostadsområden skulle kunna bli mer segregerade, inte bara vad gäller etnicitet, utan också vad gäller klass, en viktig aspekt som ofta glöms bort i debatten kring integrationsproblemen. I Landskrona idag finns det ingen lokalpolitiker som ens fantiserar om en framtid där det inte råder bostadssegregation. Jag brukar säga till folk att vi hade debatten om bostadssegregationen på 90- och 00-talet. Nu är den förbi. Idag handlar det istället om segregerade stränder, restauranger och nattklubbar. Landskrona är lite som Berlin under kalla kriget fast med osynliga murar. Jag har till exempel ingen aning vad som försiggår i bostadsområden bara någon kilometer från mitt hem. Egentligen påminner Landskrona mer om dagens Jerusalem som jag spenderat mycket tid i. Jerusalem har precis som Landskrona parallellsamhällen där olika grupper lever i samma stad utan att någonsin mötas. Precis som i Jerusalem har ingen ung invånare i Landskrona levt en enda dag av sina liv i ett integrerat samhälle. Precis som i Jerusalem är det väldigt svårt att se hur situationen någonsin ska förändras. Precis som i Jerusalem saknas det lösningar.

Anders Persson är verksam vid Institutionen för statsvetenskap, Linnéuniversitet.
E-post: anders.persson@lnu.se